

УДК 636.002.6(477.83)

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СКОТАРСТВА У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

*І. Гаврилюк, к. е. н., в. о. доцента,
М. Сторонський, ст. викладач
Львівський національний аграрний університет*

© І. Гаврилюк, М. Сторонський, 2016

Гаврилюк І., Сторонський М. Тенденції розвитку скотарства у Львівській області

Проаналізовано суть розвитку продукції скотарства у Львівській області, визначені чинники, які впливають на обсяг виробництва продукції скотарства, виробничий потенціал галузі в Україні. Здійснений аналіз поголів'я великої рогатої худоби у Львівській області (на кінець року). На основі проведеного аналізу визначено основні проблеми, які перешкоджають розвитку ринку продукції скотарства. Запропоновані шляхи вирішення цих проблем.

Ключові слова: *молочне та м'ясне скотарство, виробничий потенціал, державна підтримка, селекційно-племінна робота, великотоварні підприємства.*

Gavrilyuk I., Storonskyu M. Trends of development of stockbreeding products in Lviv region

The essence of development of stockbreeding products in the Lviv region have been analyzed, factors that affect the volume of stockbreeding products and the production capacity of stockbreeding industry in Ukraine have been identified. The analysis of cattle stock in the Lviv region (at year end) thousand heads have been realized. The basic problems that hinder the development of market of stockbreeding products have been identified on the base of the analysis. Solutions to these problems have been proposed.

Key words: *dairy and beef cattle, production capacity, state support, selection and breeding work, large commodity businesses.*

Гаврилюк И., Сторонский М. Тенденции развития скотоводства во Львовской области

Проанализирована суть развития продукции скотоводства во Львовской области, определены факторы, влияющие на объем производства продукции скотоводства, производственный потенциал отрасли скотоводства в Украине. Проведен анализ поголовья крупного рогатого скота во Львовской области (на конец года). На основе проведенного анализа определены основные проблемы, которые препятствуют развитию рынка продукции скотоводства. Предложены пути решения этих проблем.

Ключевые слова: *молочное и мясное скотоводство, производственный потенциал, государственная поддержка, селекционно-племенная работа, крупнотоварные предприятия.*

Постановка проблеми. Основне завдання аграрної реформи – створення національного ринку продовольства і забезпечення його ефективного функціонування. Важливою складовою продовольчого ринку є ринок продукції скотарства. Без його стабілізації неможливе забезпечення продовольчої безпеки держави, поліпшення життя населення.

Соціально-економічна криза зумовила спад виробництва в усіх без винятку галузях народного господарства, передусім в агропромисловому комплексі країни, особливо в сільському господарстві. Найвідчутніше кризові явища проявилися у функціонуванні ринку продукції скотарства.

Недосконала фінансово-кредитна політика держави, диспаритет цін на промислову продукцію та продукцію сільського господарства спричинили високі темпи скорочення поголів'я худоби, зниження її продуктивності. Скорочення робочих місць, зменшення грошових доходів населення та зниження його купівельної спроможності зумовили спад рівня споживання м'яса і молока.

Отже, основна проблема полягає у кризовому стані галузі скотарства, що негативно впливає на ефективність функціонування продовольчого ринку та формування продовольчої безпеки держави. З огляду на це актуалізуються дослідження в окресленому напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні та науково-практичні засади функціонування скотарства знайшли своє відображення у працях видатних вітчизняних учених. Зокрема, сучасний розвиток скотарства вивчали В. Андрійчук [1; 2], П. Березівський [3; 4], П. Саблук [10], В. Микитюк [7], Г. Черевко [9] та ін. Водночас існує необхідність поглибленого вивчення комплексу важливих питань, пов'язаних із досліджуванним процесом, у тому числі стосовно регіонального розвитку галузі та формування ринку її продукції.

Постановка завдання. Нашим завданням була розробка теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій з розвитку продукції скотарства у Львівській області.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в країні проблема із забезпеченням м'ясом і молоком загострюється через те, що потреби населення зростають з кожним днем, а виробництво не може функціонувати безперервно. На обсяг виробництва продукції скотарства впливають певні чинники (рис. 1), які однозначно орієнтовані на підвищення ефективності галузі.

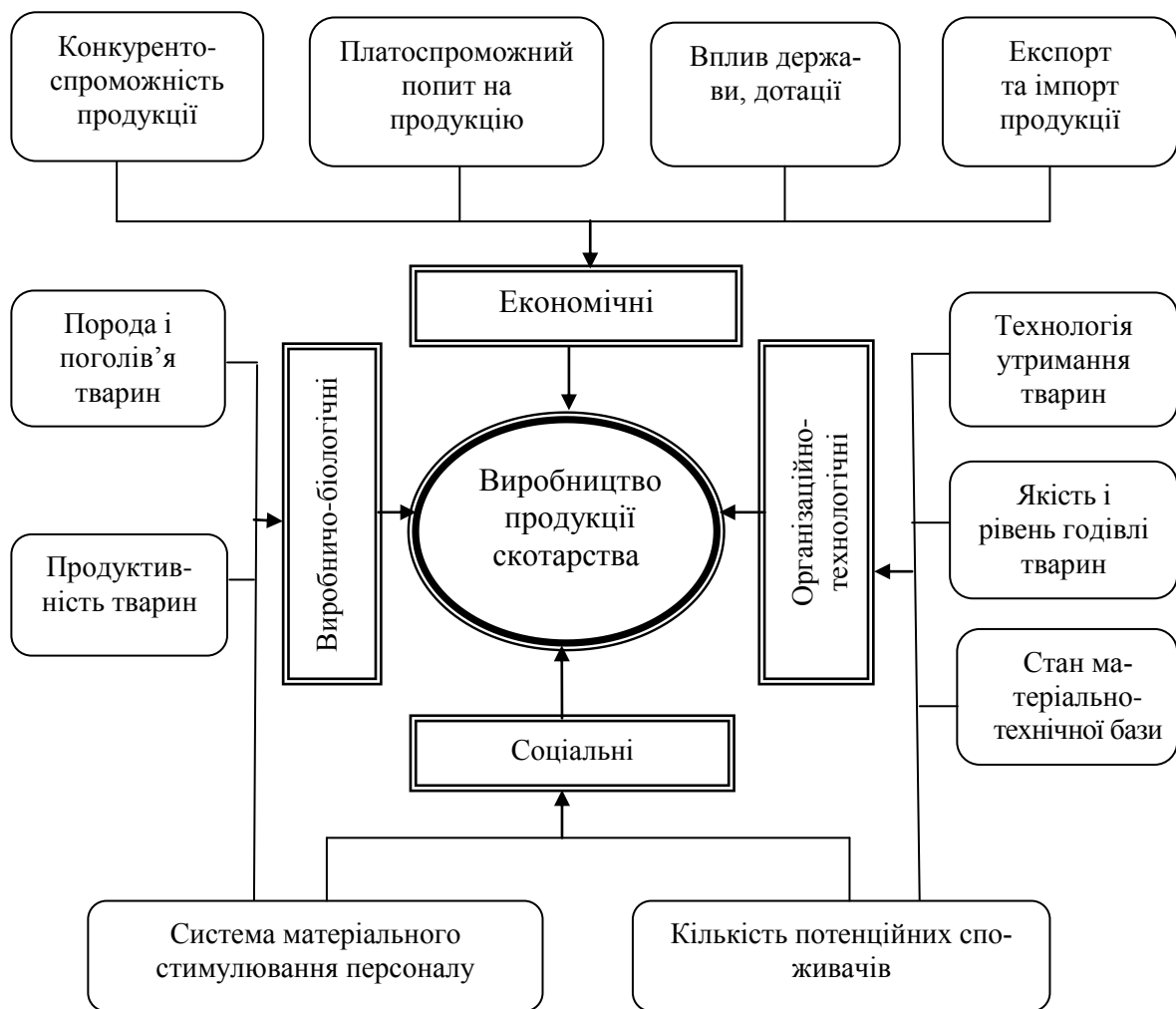

Рис. 1. Чинники, які впливають на обсяг виробництва продукції скотарства*.
*Джерело: власні узагальнення автора.

Виробництво продуктів харчування в усі часи було і залишається важливою проблемою світового масштабу. Забезпечення населення продовольством розглядається як найважливіший чинник рівня соціального життя країни. Сільське господарство відіграє вина-

тково важливу роль як катализатор розвитку ринкової економіки. Ринкова економіка – це природне середовище товаровиробників, середовище, якому притаманні певний порядок і саморегуляція завдяки дії основного закону ринку – попиту і пропозиції [2, с. 7].

Формування ринку продукції скотарства в Україні відбувається дуже стримано, але така ситуація тимчасова і вже сьогодні необхідно проводити дослідження, які допоможуть аграрним підприємствам ефективніше вести господарську діяльність в умовах динамічного ринку. Переробка продукції скотарства в період переходу на ринкові засади зіштовхнулася з великими труднощами, спричиненими високими темпами скорочення поголів'я худоби, зниженням її продуктивності, особливо в сільськогосподарських підприємствах. З огляду на це переробна промисловість молокопродуктового та м'ясопродуктового підкомплексів скоротила обсяги переробки продукції скотарства, а її виробничі потужності використовуються неповністю. Вищі темпи зростання цін на молочно-м'ясну продукцію порівняно із доходами населення зумовили скорочення споживання таких цінних продуктів харчування. Отже, ситуація вимагає вживання науково обґрунтованих заходів щодо її стабілізації.

Структурні перетворення в економіці України потребують нових підходів до дослідження виробництва продукції скотарства. Процес трансформації повинен, з одного боку, забезпечити окупність капіталу на рівні країн ЄС, а з іншого – локалізацію потенціалу галузі в контексті науково обґрунтованого виробництва продукції скотарства. Для розрахунку виробничого капіталу галузі доцільно використати такі індикатори: фактичне споживання молока однією особою на рік, кг; фактичне споживання яловичини однією особою на рік, кг; споживання молока однією особою на рік за рекомендацією Міністерства охорони здоров'я України, кг; споживання яловичини однією особою на рік за рекомендацією Міністерства охорони здоров'я України, кг; виробництво молока в усіх категоріях господарств України, тис. т; виробництво яловичини в усіх категоріях господарств України, тис. т [7, с. 152]. Результати розрахунків виробничого потенціалу галузі скотарства в Україні наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Виробничий потенціал галузі скотарства в Україні*

Показник	Вид продукції			
	молоко		яловичина	
	2015 р.	За рекомендацією Міністерства охорони здоров'я України	2015 р.	За рекомендацією Міністерства охорони здоров'я України
Споживання однією особою на рік, кг	222,8	390	54,1	33
Виробництво продукції в усіх категоріях господарств, тис. т	11132,8	16456,3	701,1	1550,2
Рівень самозабезпеченості, %	52,1	–	34,3	–
Виробничий потенціал галузі скотарства, %	43,6	–	69,9	–

**Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [5].*

Наявність істотного виробничого потенціалу в галузі вказує на необхідність глибшого аналізу виробництва молока і м'яса в усіх категоріях господарств.

Водночас скотарство, як і всі інші галузі та економіка країни загалом, опинилося у кризовому стані, що проявилось передусім в значному зменшенні поголів'я великої рогатої худоби, у тому числі й корів, у різних категоріях господарств (табл. 2.).

У зв'язку з тим, що основна частка поголів'я корів, та й загального поголів'я великої рогатої худоби, сконцентрована в особистих селянських господарствах, відтворення стада в них не може здійснюватися за замкнутим циклом, тому виникає необхідність закупівлі корів-первісток. За такої високої питомої ваги корів у структурі стада великої рогатої худоби в особистих селянських господарствах, що рівнозначно і в усіх категоріях гос-

подарств, виникають відповідні труднощі не тільки з розширенням відтворення стада, а й з простим. Варто зауважити, що відгодівельне поголів'я корів у селянських господарств

Львівської області реалізують на м'ясо в молодому віці, що дає нам змогу бачити не-вигідність згодовування кормів у скотарстві з подальшим отриманням прибутку.

Таблиця 2

**Поголів'я великої рогатої худоби у Львівській області
(на кінець року), тис. гол.***

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. до 2010 р., %, +/-
Усі категорії господарств						
Велика рогата худоба	251,9	237,6	250,5	240,4	210,3	83,5
у тому числі корови	161,7	155,9	152,4	146,5	136,7	84,5
Питома вага корів у структурі стада, %	64,2	65,6	63,1	63,2	63,1	98,3
Сільськогосподарські підприємства						
Велика рогата худоба	27,2	24,2	24,2	22,8	20,8	76,5
у тому числі корови	9,8	9,4	9,2	9,0	8,3	84,7
Частка поголів'я в усіх категоріях господарств, %: великої рогатої худоби	9,6	9,6	10,2	9,5	9,9	103,1
у тому числі корів	6,3	6,1	6,0	6,1	6,1	96,8
Питома вага корів у структурі стада, %	39,7	40,5	38,8	40,5	40,2	101,2
Особисті селянські господарства						
Велика рогата худоба	227,7	213,4	225,2	217,6	189,5	83,2
у тому числі корови	151,9	146,5	143,2	137,6	128,4	84,5
Частка поголів'я в усіх категоріях господарств, %: великої рогатої худоби	90,4	90,4	89,8	90,5	90,1	99,7
у тому числі корів	93,7	93,9	94,0	93,9	93,9	100,2
Питома вага корів у структурі стада, %	62,7	66,7	68,7	66,7	66,7	106,4

**Розраховано за [6, с. 49].*

Хочемо акцентувати увагу на тому, що отримання високих показників розвитку галузі неможливе без зростання ефективності господарювання в особистих селянських господарствах. У Польщі, наприклад, сьогодні приблизно 90% молока виробляють особисті селянські господарства, вони постачають майже 70% сировини на переробні підприємства. Ще близько десяти років тому в країні переважали господарства, де утримували до 8 корів, а сьогодні їх обсяг становить понад 27 голів. Задіяні сучасні технології утримання й доїння корів, зросла якість кормів.

Приклад Польщі може стати зразком українських селян. Тим більше, що місцеві

органи самоврядування можуть підтримати малі форми господарювання у сільській місцевості. За подальшого розвитку цього процесу дрібнотоварні ферми стануть альтернативою крупнотоварному виробництву. Такий підхід на нинішньому етапі розвитку галузі є прийнятним для України. Селянські господарства, які утримують для товарного виробництва 2–3 корів і мають бажання збільшити поголів'я до 10–12 голів, повинні отримувати державну підтримку для будівництва ферми нарівні зі сільськогосподарськими підприємствами. Виробництво молока в міні-фермах потребує незначних капіталовкладень і частково може вирішити питання підвищення

якості молочної сировини та насичення внутрішнього ринку молокопродукцією [8, с. 245].

Вирішення окреслених проблемних питань у молочному скотарстві Львівської області можливе лише за умови раціонального використання потенціалу поголів'я великої рогатої худоби в усіх господарствах різних форм власності і розмірів. На нашу думку, було б некоректно вести мову про розвиток тільки молочного скотарства, адже розвиток такої галузі є великим резервом для нарощування обсягів виробництва приросту великої рогатої худоби (яловичини і телятини). Звідси для забезпечення прогресу й розвитку скотарства необхідно налагодити систему селекційно-племінної роботи не лише на рівні племінних підприємств й великотоварних господарств, а й дрібнотоварних ферм, якщо наявні там тварини відповідають параметрам племінної худоби, насамперед за рівнем молочної продуктивності. У 2010 р. науковці і практики розробили «Програму розвитку молочного скотарства у Львівській області на період до 2020 року», але її прогнозована реалізація у практиці виробництва через суб'єктивні причини не знайшла свого продовження.

За простого відтворення, коли поголів'я худоби є стабільним, у структурі стада повинно бути 32–45% корів, відповідно до спеціалізації. Решта – молодняк, передусім ремонтні телиці до одного року і старші за рік, нетелі та молодняк на відгодівлі [4, с. 16].

У майбутньому покращання економічного стану в Україні дасть змогу підвищити доходи населення і призведе до збільшення попиту на продукти харчування, зокрема й скотарства. При цьому державна підтримка по-

винна зосереджуватися на втіленні певних програм на рівні області, які не вимагають надзвичайно великих грошових затрат.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Ефективний і розширений розвиток скотарства неможливий без формування сприятливих умов для товарного виробництва молока та яловичини, докорінного поліпшення структури стада великої рогатої худоби в господарствах усіх форм власності, підняття культури ведення галузі до рівня міжнародних стандартів, забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних молочних ферм, вирішення низки соціальних проблем. Такий розвиток галузі можна забезпечити через швидке її відродження у сільськогосподарських підприємствах різних організаційно-правових форм та особистих селянських господарствах.

Скотарство не може ефективно функціонувати без активного втручання з боку держави. Держава зобов'язана створити для аграрного сектору економіки сприятливі умови через пільгове кредитування, використання бюджетних програм розвитку (запровадження спрощеної системи оподаткування, надання дотацій за реалізоване молоко і м'ясо худоби).

Незважаючи на поступове, але повільне нарощування обсягів коштів із держбюджету на підтримку аграрного сектору економіки, він і надалі функціонує на межі збитковості. Це свідчить про низьку ефективність цієї підтримки, відсутність системності і масштабності. Тому необхідність пошуку ефективних і дієвих напрямів державної підтримки розвитку скотарства окреслює коло наших подальших наукових пошуків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Андрійчук В. Г. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективності виробництва / В. Г. Андрійчук // *Економіка АПК*. – 2005. – № 5. – С. 52–63.
2. Андрійчук В. Г. *Економіка аграрних підприємств* / В. Г. Андрійчук. – [2-ге вид., доповн. і переробл.]. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
3. Березівський П. С. Підвищення конкурентоспроможності продукції молочного скотарства : монографія / Березівський П. С., Мартинюк В. М. – Львів, 2008. – 195 с.
4. Березівський П. С. Ефективність виробництва і формування ринку продукції скотарства в Карпатському регіоні / П. С. Березівський. – Львів : *Укр. технології*, 1998. – 256 с.
5. Дані державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Дані державної служби статистики у Львівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lv.ukrstat.gov.ua/>.
7. Микитюк В. М. Відродження галузі скотарства в умовах ринкових трансформацій : монографія / В. М. Микитюк. – Житомир : Житомир. нац. агрокол. ун-т, 2012. – 508 с.

8. Мартинюк В. М. Вплив фактора якості на конкурентоспроможність молочної продукції / В. М. Мартинюк // Теоретичні й практичні досягнення молодих вчених аграріїв : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, Дніпропетровськ, 11-12 квіт. 2006 р. – Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. аграр. ун-т, 2006. – С. 244–246.

9. Ринок молока і молочних продуктів у Львівській області / П. Музика, А. Доманський, Г. Черевко, І. Гавука // Аграрна економіка. – 2010. – Т. 3, № 1–2. – С. 14–26.

10. Саблук П. Т. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції : практич. посіб. / Саблук П. Т. – К. : ІАЕ, 2000. – 348 с.

JEL Q 140

УДК 677.11:633.521:582.741

THE PECULIARITIES OF THE FLAX INDUSTRY DEVELOPMENT AND FINANCING

*O. Dominska, candidate of Economics,
G. Skhidnytska, candidate of Economics
Lviv National Agrarian University*

© O. Dominska, G. Skhidnytska, 2016

Домінська О., Східницька Г. Особливості фінансування розвитку льонарства

Виконано важливе науково-практичне завдання щодо визначення проблем виробництва льону в Україні та надання практичних рекомендацій до підвищення його ефективності. З'ясовано, що за останні десятиліття посівні площі льону-довгунцю в Україні зменшилися у 172 рази, а валові збори волокна льону – у 180 разів. За результатами аналізу було виявлено, що на площі в 50 га валовий збір льонопродукції може становити: 440 ц волокна, 1700 ц трести та 220 ц насіння, на площі 250 га – майже у 6 разів більше: 2500 ц волокна, 9650 ц трести та 1250 ц насіння. Виявлено, що на сьогодні до спеціалізованих зон вирощування льону-довгунцю належать такі регіони: Волинський, Житомирський, Київський, Львівський, Сумський та Чернігівський. Це можна пояснити тим, що вони мають оптимальні природно-кліматичні умови для вирощування культури – дрібногрудкові суглинки, лісові, підзолисті ґрунти, а також необхідну кількість активних температур і опадів та необхідний рівень забезпеченості трудовими ресурсами.

Відмітимо суттєве скорочення посівних площ у світі під льоном-довгунцем, які за 1990–2014 рр. зменшилися на 76%. Якщо у 1990 р. на СРСР припадало 73% усіх площ посіву, на країни Європи (Франція, Бельгія, Нідерланди) – менше 10%, Єгипет, Аргентина, Чилі, Китай – близько 4%, то нині ситуація суттєво змінилася: найбільше посівних площ під льоном-довгунцем зосереджено у Франції – 25%, друге й третє місця посідають Білорусь та Росія – 24 та 20% відповідно, значними є площі в Китаї – 13%. В Україні під культурою всього 1% усіх світових посівних площ.

Особливістю виробництва льонопродукції у Франції і Бельгії є те, що на державному рівні в цих країнах була створена Асоціація виробників льоноволокна. Однією з форм інтеграції є оренда переробними підприємствами паїв землі. У таких льоносійних країнах, як Чехія та Бельгія, різновидом організації взаємовідносин є надання фермерам допомоги для збирання, переробки та реалізації льонопродукції. Фермери отримують виручку від реалізації волокна за винятком витрат на доставку.

Для удосконалення економічних взаємовідносин у льонарстві запропоновано використовувати горизонтальну і вертикальну форми інтеграції. На основі горизонтальної інтеграції в льонарстві створюватимуться стартові передумови для придбання й використання дрібними і середніми льоносійними господарствами сучасних засобів виробництва і технологій з одночасним поглибленням спеціалізації.

Вертикальна інтеграція у льонарстві є краще адаптованою до ринкових відносин, забезпечує створення замкнутого виробничого ланцюга від вирощування льону до реалізації та ефективне функціонування льонопромислового підкомплексу загалом.

Ключові слова: льонопромисловий підкомплекс, виробництво, регіон, джерела фінансування, закордонний досвід, агропромислове формування.
